

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 25, брой 2
Март-април

Борис Попиванов

Частичното касиране на изборите нанася сериозен удар върху доверието в демократичния процес в България.

Основен залог на политическия процес е перспективата за членство в еврозоната.

Правителството във все по-голяма степен се намира под влиянието на Делян Пеевски.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 25, брой 2
Март-април

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	РАЗВИТИЕ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	4
3.	СЪСТОЯНИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	7
4.	ПРОГРЕСИВНИЯТ ПОЛИТИЧЕСКИ И ОБЩЕСТВЕН ДНЕВЕН РЕД	11
5.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ, ПРОГНОЗИ И ПРЕПОРЪКИ	12

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

Напрежението Европа-Русия. Българската външна политика попада в контекста на новия етап на трансатлантическите отношения, доминиран от повторното влизане на Доналд Тръмп в Белия дом. Отделните инициативи на Франция и Великобритания за мобилизация на европейска подкрепа за Украйна постепенно вървят към опити за обща позиция на Европейския съюз (ЕС), конкретизирана в план за превъоръжаване (ReArm Europe) и подход към украинския конфликт с названието „Мир чрез сила“. Международната среда е трансформирана, но българската реакция като цяло се придържа към досегашните параметри. Правителството на Росен Желязков последователно подкрепя всички европейски действия. Това бе изразено от министър-председателя Желязков както на видеоконферентната лидерска среща, организирана от британския премиер Киър Стармър, така и на срещата на върха в Париж, инициирана от френския президент Еманюел Макрон. Българското предложение за участие също не е ново: домакинство на многонационален координационен център за безопасност в западната част на Черно море. Отново прозвучаха и амбиции за развитие на българската оръжейна индустрия във връзка с новата фаза на конфликта. Потенциално голямата роля на България като доставчик на военна техника и боеприпаси бе изтъкната от Желязков по време на визитата на председателя на Европейския съвет Антонио Коша в страната. Също така, в съответствие с досегашната практика, бяха изказани резерви към плановете за превъоръжаване от страна на президента Румен Радев, според когото модернизацията на българската армия трябва да бъде приоритет на правителството независимо от залозите на украинската криза.

Войната в Украйна вече три години се използва от политическите сили в България за легитимация на собствените им позиции. Доставката на първия от поръчаните от България американски боен изстребител F-16 стана повод за поредно разгаряне на сблъсъка между русофили и русофоби. Прозападните политически среди приветстваха събитието като решаваща крачка към освобождението

на България от зависимостта от руско въоръжение. Информацията за малка техническа неизправност в самолета провокира на свой ред въодушевлението на проруските среди. Не закъсняха и политическите проекции. Водещи фигури в парламентарното мнозинство намесиха президента Радев в инцидента, а председателят на комисията за контрол на службите за сигурност Атанас Атанасов свика специално заседание за да обсъди хипотезата за руски саботаж.

Факторът „Тръмп“ също упражнява своето въздействие върху външнополитическите визии на българските политици. Още от началото на годината лидерите на две от основните партии, на ГЕРБ Бойко Борисов и на Движението за права и свобода – Ново начало (ДПС-НН) Делян Пеевски, спряха да говорят активно за подкрепа за Украйна. Въпреки отдавна взетото решение неизползваните руски реактори за атомната електроцентра в Белене да бъдат предоставени на Украйна, Борисов и Пеевски внезапно възприеха идеята реакторите да бъдат запазени в България и да се употребят за създаване на центрове за данни. По всичко личи, това кореспондира с някои бизнес стратегии на новата американска администрация. Интересен детайл в същата насока е визитата в България на Доналд Тръмп младши, син на американския президент. Той пристигна за форум на голямата технологична компания Нексо, по-рано подозирана в близки връзки с либералните проевропейски среди, а сега видимо склонна към промяна в поведението. Срещата на Тръмп младши с лидера на ГЕРБ Борисов не доведе до публично оповестени резултати, но подхрани слухове, че българските управляващи полагат огромни усилия за преразглеждане на списъка „Магнитски“ със санкционирани от САЩ за корупция лица. Допълнителен повод за тези слухове даде решението на американската страна да извади от този списък политик, приближен на унгарския премиер Виктор Орбан. Хипотезата, че това може да се случи и в България по отношение на Делян Пеевски и Владислав Горанов, не е доказана, но по никакъв начин не е и опровергана.

Трагедията в Кочани. Пожар в дискотека в северномакедонския град Кочани отне живота на над 60 души, предимно младежи. България бе една от първите, която предложи и осигури спешно лечение на мнозина пострадали, и обяви национален траур в почит към жертвите на инцидента. Поведението на София получи почти консенсусна обществена и политическа подкрепа. Действително, през

последните години едва ли има българско действие в отношенията със Северна Македония, което да е толкова силно, адекватно и същевременно хуманно и добросъседско. На този фон споровете между София и Скопие за изграждането на Коридор №8 и твърдостта на българската позиция за европейските преговори на Северна Македония вече не изглеждат просто като „замразяване“ на отношенията.

2

РАЗВИТИЕ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

Парламентът. 51-ото Народно събрание (НС) стартира в условията на сложна 8-партийна конфигурация, която обаче се оказва неокончателна. Нестабилността на парламентарните съотношения вече проличава на два пъти. В отговор на заведено дело срещу законността на изборите Конституционният съд взе решение, с което обявява избора на 16 народни представители за незаконен и постановява наличието на достатъчно подадени гласове за парламентарно участие на девета партия в лицето на „Величие“. Решението е безпрецедентно не само заради обхвата си. За първи път в резултат на жалби се променя структурата на парламентарното представителство. Нещо повече, за първи път многобройните твърдения и доказателства за изборни машиниции получават официално потвърждение от най-високата институция.

Конституционният съд произведе първия „трус“ в парламентарния процес. Незабавно последва втори „трус“, възникнал в хода на изпълнението на това решение. Парламентарната група на „Морал, единство, чест“ (МЕЧ) за кратък период от време се озова с девет депутати, с един по-малко от минимума за съществуване на отделна група. Причината изглеждаше чисто техническа – депутати от МЕЧ трябваше да напуснат Народното събрание, а други трябваше да положат клетва на тяхно място. Председателката на НС Наталия Киселова обаче приложи буквален прочит на нормативните актове и оповести разпускане на групата на МЕЧ. Така 51-ият парламент, нараснал с една група, отново намалел с една. Създаде се консенсусно мнение, че решението на Киселова е погрешно и трябва да бъде ревизирано, което в крайна сметка се и случи. Ето как настоящата легислатура може да се похвали, че е най-фрагментираната от всички в историята на българския парламентаризъм.

Задълбочаващата се фрагментация усложни и проблема с традиционното разделение между управляващи и опозиция. Решението на Конституционният съд остави парламентарното мнозинство със 121 депутати, което е почти на ръба на възможността да се налагат решения. Успоредно

с това подкрепата на ДПС-НН за инициативите на мнозинството стана публична и – на този етап – безрезервна. Включването на ДПС-НН не може да се нарече стъпка към „плаващи мнозинства“, защото последните предполагат тематични гласувания и променливо поведение на партиите, които не са в правителството, докато ДПС-НН е декларирано непроменливо поведение. От своя страна, излизането на „Демокрация, права и свободи – ДПС“ (ДПС-ДПС) от мнозинството замъгли допълнително демаркационната линия. Мнозинството в НС вече е неформално мнозинство. Споразумението за правителство е подписано от четири партии, от които една се е отказала, но на нейно място е дошла друга, която не е подписала нищо.

НС прие с три месеца закъснение държавния бюджет за 2025 г., като цяло в параметрите, анонсиран още през февруари. Не се сбъднаха предположенията, че гласуването на бюджета ще се превърне в популистско наддаване между партиите. Напротив, вотът на мнозинството беше в голяма степен дисциплиниран. Най-важното послание, свързано с бюджета, бе съхраняване на тавана на дефицита до 3%, което е изискване за членство в еврозоната. Извън бюджета обаче, този парламент продължава да не демонстрира ясна законодателна програма. Успоредно съжителстват три тенденции. Първата се отнася до внушителния брой инициативи, които остават недовършени. Правят впечатление множеството законопроекти, които стигат до приемане на първо четене в пленарната зала, но така и не биват доведени до окончателно гласуване. На второ място е възпроизвеждане на практиката от времето на служебните правителства парламентарният контрол да бъде заместван от постоянни искания за изслушване на различни министри по различни актуални поводи. Това изостря политическото напрежение, но не произвежда никакви ярки резултати освен шансове за взаимни обвинения. И на трето място е внушената от мнозинството надежда, че това НС ще направи пробив в усвояването на средствата по европейския План за възстановяване и устойчивост. Съвсем доскоро партиите от мнозинството твърдяха, че въпросните средства

са безвъзвратно изгубени заради неефективността на служебните правителства. Сега се твърди, че необходимите закони могат да бъдат приети в срок и средствата все пак да бъдат осигурени. Реални законодателни действия не личат, което поражда подозрения по-скоро за PR стратегия.

Правителството. Кабинетът на Росен Желязков отбеляза своите първи 100 дни практически без сериозни политически или медийни дискусии. Правителството легитимира себе си най-вече в две посоки – като правителство на стабилизацията (предлагащо изход от продължилата 4 г. политическа криза) и като правителство на еврото (създаващо условие за още по-пълноценна европейска интеграция на страната). Посланията съответстват на намеренията. Заговори се за пълнен 4-годишен мандат, и същевременно започнаха реални инициативи за улесняване на прехода от лев към евро. В началото на юни предстои докладът, който би дал на България зелена светлина за присъединяване към еврозоната.

Проблемите, през които премина кабинетът, не бива да се подценяват. Официалната подкрепа за него, с напускането на ДПС-ДПС, падна от 4-партийна на 3-партийна. Интерес представляваше декларацията на трите формации, ГЕРБ-СДС, Българската социалистическа партия (БСП) и „Има такъв народ“ (ИТН). В отговор на решението на ДПС-ДПС те изразиха задоволство от напускането на един „ненадежден“ партньор и заявиха решимост да продължат управлението при пълна взаимна координация. Нещо повече, кабинетът „Желязков“ се оказа и първият, който трябваше да се сблъска с цели два вота на недоверие още в хода на първите си 100 дни. Инициирани от националистическата опозиция, вотовете на недоверие всъщност само съдействаха за консолидацията на управляващата коалиция. Те бяха посветени на теми като външната политика и корупцията. Като вземем предвид, че именно външната политика е водеща легитимация на правителството, а няколко седмици на власт определено не са достатъчни, за да се констатира провал в борбата с корупцията, трите управляващи формации извлякоха позитиви от атаката срещу тях.

Единствената сфера, в която се чувстват по-мощни реформаторски намерения на правителството, е образованието. От Министерството на образованието и науката стартираха обществена дискусия за въвеждане на задължително обучение по предмет „Религия и добродетели“. Темата предизвика остра политическа и медийна поляризация. Дейци на водещи парламентарни партии, Православната църква, популярни интелектуалци твърдо отстояват идеята, че кризата на ценностите на младото поколение може да се преодолее с възпитание в християнски добродетели. Представата на тези консервативни кръгове се доближава до класиче-

ското вероучение, с наличие на отделна програма за учениците от други вероизповедания. Либералните кръгове, които също имат парламентарна подкрепа, отхвърлят идеята, допускат подмолни амбиции за прокарване на руско влияние, и готвят протести под наслов „Училището не е църква“. Самото правителство не е изяснило дали реформата визира въвеждане на вероучение, или на критичен прочит на всички основни религии. При всяко положение обаче ситуацията създава предпоставки за дълготраен конфликт с политически и геополитически измерения. Още е рано да се прецени до каква степен управляващите виждат в образователната реформа път към своя бъдеща консервативна легитимация, допълваща и надграждаща европейската и антикризисната им легитимация.

Последиците от смяната на управленския формат несъмнено дават отражения във вътрешнополитически план. През януари включването на ДПС-ДПС в мнозинството изглеждаше като неизбежна гаранция срещу подозренията за задкулисно участие на ДПС-НН във властта. В отсъствието на ДПС-ДПС и след категоричната декларация за подкрепа от страна на ДПС-НН правителството все повече рискува да се възприема като „кабинет на Пеевски“. Подобни обвинения се разпространяват от опозицията, но кадровите назначения на изпълнителната власт през първите 100 дни като че ли им дават основания.

Президентът. Стабилизацията на правителството поставя президента Румен Радев в специфично положение. Дълго време се създаваше впечатлението, че Радев е основна алтернатива и критик на двете неформално водещи фигури на сегашното мнозинство, Бойко Борисов и Делян Пеевски. Същевременно публичното напрежение между тях като че ли беше стихнало. Изненадващо обаче Радев стана обект на масирана негативна кампания, почти открито насърчавана от Борисов и разпространявана в медиите, смятани за близки до Пеевски. Поводът не е нов – газовият договор, подписан от служебен кабинет на Радев с турската компания „Боташ“. Ново е натрапчиво повтаряното послание, че благодарение на Радев България всеки ден губи по един милион, отиващ в джоба на турците. Съображенията на президента за сключване на този договор са добре известни и несъмнено намират оправдания в сложната ситуация на отказ от руските газови доставки. Сега обаче „единият милион“ става ефективно пропагандно оръжие, далеч по-силно от дежурните обвинения срещу Радев в авторитаризъм, проруски симпатии или близост с предполагаемо корумпирани съветници. Към това следва да се добави и обвинението, повдигнато срещу бившия служебен министър на вътрешните работи Иван Демерджиев, назначен от Радев. В медиите бяха изказани съмнения, че обвинението идва незабавно след изнесените от Демерджиев

твърдения за контрабанда през пловдивската митница, като опитите за парламентарна анкета по случая са били блокирани от мнозинството. Налице е внушението, че усилията за атакуване на Радев и неговото наследство в управлението няма да се ограничат само до медийна реторика.

Открит остава въпросът за времето и причините за тази атака. Не се вижда политическо събитие през следващите месеци, което би могло да оправдае подобни действия. Президентските избори са твърде далеч, а политически проект на президента (все още) не се очертава. Засега може само да се заключи, че напрежението между президент и парламентарно мнозинство нараства. Радев и Борисов влязоха в задочен сблъсък за техническата неизправност на новополучия от българската авиация изстребител Ф-16. Управляващите заговориха за смяна на председателя на ДАНС Пламен Тончев, по-рано защитаван решително от Радев. Тези и други обстоятелства сочат условие за задълбочаваща се конфронтация между президент и парламентарно мнозинство.

Огнища на социално напрежение. Констатациите за край на политическата криза не съответстват с

видимите белези на високо обществено напрежение, преливащо в масови сблъсъци. Три случая са показателни за натрупаната негативна обществена енергия. 12-годишното момиче Сияна бе премазано на пътя край Телиш от шофьор на камион. 18-годишната Магдалена бе убита от свой съученик в Хасково. 6-годишният Ангел почина в Пловдив от усложнения след поставяне на упойка. И в трите случая последваха масови протести. В Хасково се стигна до нападение над полицейското управление, а в Пловдив – до опити за нахлуване на хората в болница. И в трите случая няма партийни или политически мотиви зад недоволството на хората, а напротив – става дума за гняв от многократно демонстрираната безпомощност на държавата. В очите на немалка част от българските граждани държавата не може или не иска да въведе ред по пътищата и да ограничи постоянните трагични инциденти, да създаде условия за дисциплина и сигурност в училищата, да гарантира качеството на здравната помощ. Пътищата, училището, болницата – това са все теми, засягащи стотици хиляди и може би милиони. Потенциалът за социален взрив несъмнено присъства и може да бъде отключен от само една искра, точно както стана през 2012 г. след подобен непредвиден инцидент в Катунца.

3

СЪСТОЯНИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. Най-голямата формация в парламента и в управлението сякаш има две лица. В правителството и от депутатските банки фигурите от ГЕРБ се стремят да покажат максимално неутрален експертен профил, избягвайки всякакви по-остри политически изявления. Обратно, лидерът на партията Бойко Борисов всекидневно коментира политическия процес и междупартийните отношения. Неведнъж е било изтъквано от коментаторите, че за Борисов е необичайна ситуацията неговата партия да е на власт, а той самият да не е министър-председател. Ако в първите седмици на настоящия кабинет Борисов преодоляваше това противоречие, дистанцирайки се публично от Желязков и министрите му, то по-късно той възприе противоположната роля, на човек, който им разпорежда. През януари и февруари можехме да чуем от Борисов, че няма нищо общо с премиера и не знае какво прави той. През април Борисов открито заявяваше, че може „да разпорежи“ на министъра на отбраната да да уволни шефа на военната авиация.

Борисов винаги е поддържал авторитета си чрез образа на силен лидер, който знае накъде води партията си. През последните 4 години този авторитет сякаш бе донякъде разколебан от странните коалиционни маневри, които породиха у мнозина съмнението, че Борисов се страхува от ППДБ и либералните среди. Формирането на кабинет с водещо участие на ГЕРБ, но без Борисов, създава риск от допълнително разклащане на този авторитет, особено ако партията и обществото приемат, че важните решения в държавата не се вземат от лидера. Борисов несъмнено си дава сметка за всичко това.

Променя се и публичното отношение на Борисов към лидера на ДПС-НН Делян Пеевски. Над 10 години той се стремеше да опровергава всякакви обвинения, че си партнира с Пеевски. Дори през януари т.г. поканата към ДПС-ДПС да влезе в правителственото мнозинство целеше да убеди обществото, че влиянието на Пеевски ще бъде удържано. На тази претенция като че ли е сложен край. Борисов за първи път говори положително за Пеевски и дори обяснява, че включването на Пеевски в

санкционния списък за корупция по американския закон „Магнитски“ е резултат на доноси и скоро ще бъде преразгледано. Очевидно лидерът на ГЕРБ се е примирил, че към настоящия етап е по-добре да изглежда, че той и Пеевски управляват България, отколкото че само Пеевски я управлява. В подкрепа на последната хипотеза може да се посочи външнополитическата активност на Борисов. Той разчита на своята външнополитическа разпознаваемост, за да прави онова, което нито Пеевски, нито Желязков могат – да изглежда равностоен партньор с фигури от чужбина. Изминалите седмици видяха Борисов като неофициален външен министър на България – срещи с изпълнителния директор на „Хюндай“, с шефа на „Райнметал“, със заместник-директора на Европейската агенция за отбрана, даже кратка и обвита в тайнственост среща със сина на Доналд Тръмп. Продължението на тази серия обаче не се оказа толкова успешно. На срещата на Европейската народна партия (ЕНП) във Валенсия, където Борисов присъстваше, неговата кандидатура за заместник-председател на европейската формация Мария Габриел не бе преизбрана. Тук не става дума за отношението към самата Габриел, която Борисов по-скоро бе готов да пожертва политически в кабинета „Денков“, а за авторитета на самия Борисов сред европейските му партньори. Възможно е да се допусне, че загубата на Габриел е свързана с нарастващо антиамериканската линия на ЕНП, противостояща на амбициите на Борисов да балансира между Западна Европа и Тръмп. За сега това не може да се докаже, но представлява интересен сюжет за бъдещето.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ППДБ). За пореден път формацията е затворена в ситуация без полезен изход. Политическите капани са два: „евро“ и „Пеевски“. В качеството си на коалиция, претендираща в най-висока степен да защитава европейския път на България, ППДБ не може да не подкрепя курса към еврозоната на кабинета „Желязков“, още повече когато този курс е анонсиран като централен приоритет. И ако ППДБ споделя общи политически виждания с управляващите, от които не е част, то решително се

противопоставя на вижданията на опозицията, от която е част. ППДБ не подкрепи инициативите на националистите в отговор на недоверие, макар че това рискува да постави под съмнение опозиционния й статут. Оправданието на ППДБ, че не иска да пречи на българската кандидатура за еврозоната, и веднага след европейското решение по темата ще поиска вот на недоверие, е абсурдно. Ако решението е положително, ще излезе, че ППДБ смята за провал точно каузата, в която се късне. Ако решението е отрицателно, ще се получи, че е била отстоявана неуспешната стратегия на едно враждебно правителство. Капанът „Пеевски“ от своя страна се отнася до двусмисленото отношение на коалицията към лидера на ДПС-НН. Те избраха борбата срещу влиянието на Пеевски като своя цел в настоящия парламент, но така и не намират убедително оправдание за фактическото си съвместно управление със същия Пеевски само преди една година. Инициативите на ППДБ в атаката срещу Пеевски систематично не дават плод. ППДБ опитаха да наложат като централна тема случая с българската представителка в европейската прокуратура Теодора Георгиева, изнесла разкрития за злоупотреби, предполагаемо свързани с близки до Пеевски държавни и частни субекти, но последвалите разкрития срещу самата Георгиева подкопаха сериозно започнатата кампания. По-късно ППДБ се включиха в протест на неправителствената мрежа „Правосъдие за всеки“ срещу Пеевски. Протестна ескалация не настъпи, а присъствието на бизнесмена Васил Божков на споменатия протест го дискредитира значително. Като цяло, всеки опит на ППДБ да се представят като принципна алтернатива на Пеевски удря на камък. Вече на няколко пъти лично Пеевски публикува своя смс-кореспонденция с водещи фигури в ППДБ, обясняващи по медиите как винаги са му се противопоставяли.

Тревожен симптом за ППДБ е продължаващата ерозия на социалната и политическата им база в местната власт. Скандали съпътстват мандата на техния кмет във Варна Благомир Коцев от самото начало. Скорошната оставка на неговия заместник Диан Иванов бе мотивирана със здравословни причини, обаче остави широко пространство за съмнения. София, която бе най-голямата победа им победа в местния вот, създава и най-голямото напрежение. Напрежение създава кметът Васил Терзиев – първо с масово критикуваната си, най-вече от самите жители, градоустройствена политика, и второ с упоритостта да назначи за главен архитект на града Богдана Панайотова, спечелила конкурса, но призована от „Продължаваме промяната“ да се оттегли. Напрежение създава малкият коалиционен партньор на ППДБ, „Спаси София“, който след многократни предупреждения напусна местната коалиция с обвинения в погазване на коалиционното споразумение. Напрежение създават и районните кметове на ППДБ – например

току-що преизбраният кмет на район Оборище Георги Кузмов, който първо назначи за свой заместник популярния активист на „Демократична България“ Стоян Михалев, но след публичен скандал в коалицията бе принуден да се раздели с него. Споменатите процеси съвпаднаха с решението на Общинския съвет да освободи директора на софийското метро Стоян Братоев въпреки официално декларираната подкрепа за него от страна на кмета Терзиев. Налага се впечатлението, че ППДБ са напълно безпомощни в столичното управление, където всеки започва да прави каквото си иска.

Националният форум на „Да, България“, която е съставна част от коалицията, избра за съпредседатели Ивайло Мирчев и Божидар Божанов, година след оставката на бившия председател Христо Иванов. Новият тандем цели да внуши балансирано отношение към организационния живот (Мирчев) и технологичната перспектива (Божанов), и предстои да се види доколко ще може да прояви единодействие. Програмната реч на Христо Иванов на форума издава амбициите на „нов Доган“, на стратег, който сочи бъдещето на партията. В комбинация с призивите на лидера на „Демократи за силна България“ Атанас Атанасов за вътрешни избори за президент в коалицията, поведението на Иванов е индикатор, че „Демократична България“ тепърва ще произвежда сблъсъци в коалицията, където доскоро ПП се смяташе за нестабилното звено.

„Възраждане“. Партията на Костадин Костадинов се намира в труден момент, който сякаш слага край на досегашния й политически възход. Това е първият парламент, в който са представени три отделни националистически партии – „Възраждане“, МЕС и „Величие“ – и за „Възраждане“ не е лесно да постигне хегемония в това пространство. За Костадинов най-същественният риск е да изгуби досегашната си комфортна уникалност на единствена „алтернатива“ на „статуквото“. Освен парламентарната си уникалност, „Възраждане“ е на път да изгуби и уникалността си на основен защитник на проруската политика. Сигналите от Борисов и Пеевски за по-скептичен подход към Украйна обръщат погледите към поведението на тези партии, не към изолираната „Възраждане“. И не на последно място, „Възраждане“ преодоляваше критиките за своята изолация с обяснения за неспирния си електорален възход – че от най-малка партия в парламента е почти на косъм от положението на втора политическа сила. Аналогията с „Алтернатива за Германия“ е разбираема. Само че процесите в последно време, които сочат ръст на ДПС-НН, не обещаваат непременно по-нататъшно разрастване на влиянието на „Възраждане“.

Засега партията се стреми да докаже своето ключово значение за българската политика с между-

народни изяви. Съвсем не е случайно, че първият вот на недоверие към кабинета „Желязков“, предложен тъкмо от „Възраждане“, бе по темата за външната политика. Връзката на партията с европейските националисти е ясна. Но в последно време бяха предприети три хода – подписване на споразумение за партньорство между „Възраждане“ и партията на президента Владимир Путин „Единна Русия“ в Москва; среща на делегация на „Възраждане“ във Вашингтон с американски сенатори; и среща на представители на „Възраждане“ с висши служители на режима в Иран. Посланието е ясно. Костадинов иска да покаже, че той е българският представител на новата предполагаема глобална ос между Тръмп и Путин, а също и че конструира нова антилиберална карта на българската външна политика без оглед на характера на режимите, въввлечени в нея. Отделен въпрос е до каква степен това би могло да бъде ефективно. Все повече действия на „Възраждане“ се размиват и биват използвани политически от други кръгове. Така например фундаментална тема за партията, каквато е съпротивата срещу въвеждане на еврото, може да стане част от по-обща експертно-интелектуални дискусии без електорална добавена стойност.

Движение за права и свободи – Ново начало (ДПС-НН). Формацията на Делян Пеевски се превърна в най-категоричния защитник на правителството, в което формално не участва. Ясно е, че това правителство е необходимо като шапка на продължаващото овладяване на позиции от страна на ДПС-НН. То се развива в две посоки – в централната и местната власт. Първата от двете посоки не е публично афиширана и дори оспорвана от страна на партията. Става дума за разнообразни кадрови назначения в множество държавни и обществени органи – Комисията за финансов надзор, Фискалния съвет, Националната здравноосигурителна каса, Конституционния съд, Управителния съвет на Българската народна банка. Обикновено това са лица, които биографично нямат общо с ДПС-НН, но са асоциирани от медиите с тази партия, а някои от тях дори открито заявяват положително отношение към Пеевски. В местната власт тече процес, официално назван „стратегия Ново начало“. Множество кметове от цялата страна декларират своята съпричастност към целите и намеренията на ДПС-НН, обикновено на лична среща с Пеевски, макар и без формално да се присъединяват към партията. Примерите вече са десетки: Разградско, Борино, Гурково, Хайредин, Главиница, Ситово, Бобошево, Бобов дол... Като че ли се повтаря практиката на ранния ГЕРБ от времето на Цветан Цветанов за вкореняване в местната власт и местните бизнеси.

На българска почва Делян Пеевски сякаш трансформира подхода на Тръмп в САЩ: едър бизнесмен да се представи като лидер на бедните и онеправданите. Ярка илюстрация на последното

можем да открием в съболезнователния адрес на Пеевски във връзка със смъртта на главата на Католическата църква: „светът загуби папата на хората“. Пеевски неуморно повтаря, че основната му цел е „хората да са добре“. Доколко достоверно е това, е друг въпрос, но мащабът на начинанието заслужава внимание.

Българска социалистическа партия – Обединена левица (БСП-ОЛ). Социалистите се утвърждават като изключително надежден партньор в управляващата коалиция и не провокират никакви напрежения във връзка с водената политика, както национално, така и международно. За БСП откритият курс към еврозоната със сигурност е проблематичен, но не е оспорен по никакъв начин. Подкрепата за Украйна също съставлява деликатен въпрос, само че БСП успява да го заобиколи. В рамките на управлението на БСП бе разрешено да излязат като инициатор за отказа от предоставяне на ядрени реактори на Киев, което даде основание на партийната пропаганда да претендира за принципност и последователност.

Линията на Атанас Зафиров като председател, съгласно очакванията, се отличава с неконфронтационност. Засега не личат усилия за дискредитиране на основния опонент на Зафиров за лидерския пост Борислав Гуцанов, който продължава да стои като социален министър. Съставът на предложено-то от Зафиров Изпълнително бюро демонстрира стремеж към вътрешнопартийни баланси. Ръководството на БСП вероятно се надява, че едно по-продължително управление ще тушира обвиненията в колаборация с десницата и ще донесе в крайна сметка някакви политически позитиви. БСП не защитава никаква специфична политическа физиономия, но и не среща реална конкуренция. Официално учредената и обявена като лява нова партия на бившата председателка Корнелия Нинова не може да се разглежда като сериозна електорална заплаха за социалистите. Вижда се, че Нинова не е била в състояние да произведе нови идеи, нито да привлече нови лица. Това обаче едва ли трябва да бъде повод за политическо самоуспокоение.

„Демокрация, права и свободи – ДПС“ (ДПС-ДПС). Партията на Ахмед Доган е в състояние на тотална политическа и организационна безпомощност. Тя излезе от управляващото мнозинство без всякакви политически позитиви. Основната ѝ цел – да възпира влиянието на Делян Пеевски – не само не е реализирана, но напротив. ДПС-ДПС създаде голям публичен скандал със събитие на младежката си структура, проведена в бившия дворец на Доган в нарушение на закона, макар и в негово присъствие. След дълги спорове и без проява на насилие привържениците на Доган бяха изведени от сградата. Ако Доган се е надявал, както в края на комунистическия режим, да бъде арестуван и да се

превърне в жертва и мъченик, е бил опроверган. Големият проблем на партията му е липсата на всякакви идеи за политически позиции и за преобръщане на политическия дневен ред. Все по-ясно се чувства вътрешнопартийното разделение между по-радикалното крило, представлявано неофициално от евродепутата Илхан Кючюк и младежката структура, и по-умереното, възглавявано от формалния лидер на партията Джевдет Чакъров. И двете крила обаче не показват, че са в състояние да преодолеят продължаващата ерозия на социалната база, белязана от неспирния отлив на активисти из цялата страна към ДПС-НН.

„Има такъв народ“ (ИТН). Веднъж включила се в управляващата коалиция, партията практически избягва да прави политически изявления и да привлича вниманието към себе си. Поне на пръв поглед отсъстват и точките на напрежение, характерни за участието на ИТН в коалиционния кабинет на Кирил Петков през 2021 г. Посланията са консервативни, но проевропейски. За средата на май е насрочена национална конференция на партията, от която се очаква да преизбере лидера Слави Трифонов, но не и да начертае някаква промяна в политическото поведение.

„Морал, единство, чест“ (МЕЧ). Партията на Радостин Василев поддържа образа си на радикална формация, която атакува политическото „статукво“ от позицията на вътрешна информация. Не е случайно, че един от първите два вота на недоверие срещу кабинета „Желязков“, по темата за корупцията, бе иницииран именно от МЕЧ, полагащи усилия да монополизират корупционния въпрос. Публиката свикна с практиката на Василев да аргументира своите твърдения с тайни записи на разнообразни политици. Сега той премина в нова фаза, цитирайки свои разговори с бизнесмена Васил Божков или убития Алексей Петров. Това създава внушението, че никой друг

не е по-добре информиран какво се случва в средите на „задкулисието“.

Решението на председателката на НС Наталия Киселова да обяви разпускане на ПГ на МЕЧ заради един по същество технически проблем оказва голяма услуга на Василев. МЕЧ всъщност е единствената партия, подложена на подобна процедура, и това сякаш подкрепя твърденията, че е най-голямата заплаха за „статуквото“. Василев се възползва максимално от дадения му шанс, организира протести и заплаши със „сръбски сценарий“.

„Величие“. За втори път „Величие“ успява да влезе в НС, и то след безпрецедентно решение на Конституционния съд. И за втори път коментаторите се затрудняват да определят профила и целите на партията. За разлика от 50-ия парламент, партията има много по-ясно лидерство в лицето на бизнесмена Ивелин Михайлов. В неговите и на неговите съпартийци изявления личат национализъм, евроскептицизъм, русофилия, но в нерадикални форми. Другите партии в националистическия спектър се отличават с далеч по-агресивно политическо поведение. „Величие“ не се опита да направи политически капитал от неправилното броене, оставило я за близо пет месеца извън законодателния орган. Веднъж озовало се в НС, „Величие“ не претендира да държи политическата инициатива, а е съгласно да подкрепя разнообразни предложения на „Възраждане“ или МЕЧ и охотно приема да стои в сянката им. Прави впечатление, че „Величие“ опитва да покрие практически всички теми на левицата, центъра и десницата – от 1 май и строителството на АЕЦ „Белене“ до свободата на бизнеса и въвеждането на вероучение в училище. Вместо политически и идеологически обобщения, партията коментира конкретни случаи из страната и позволява на хората да се разпознаят в един или друг проблем. Това създава условия за политическа гъвкавост, каквито „Възраждане“ и МЕЧ по-трудно могат да проявят.

4

ПРОГРЕСИВНИЯТ ПОЛИТИЧЕСКИ И ОБЩЕСТВЕН ДНЕВЕН РЕД

Засилващата се синдикална активност е една от добрите новини в българското публично пространство. Приемането на държавния бюджет бе повод за решителни искания за по-пълно съответствие между ръста на доходите и ръста на инфлацията. Синдикатите поставиха въпроса за неравномерния ръст на доходите, който завлича цели сектори надолу. Специално трябва да се отбележат протестите на работещите в психиатрични болници срещу тежките условия на труд и ниското заплащане, както и на заетите в софийския градски транспорт. Тези протести се оказаха и начинът системно подценявани проблеми в социалната сфера да влязат в политическия дневен ред.

Шествието „Феминизъм, а не милитаризъм“, проведено по случай Деня на жената 8 март в София и Пловдив, даде пример за добра обществена мобилизация, насочена срещу домашното насилие, неравнопоставеността на половете на работното място, липсата на достъп до качествени социални услуги.

Стремежът към едно по-хуманно общество намери израз и в серията протести срещу насилието над животни, провокирани от скандални видеоклипове. В десетки градове на страната имаше спонтанни събирания на хора, които настояваха за по-тежки наказания при измъчване на животни.

5

ОСНОВНИ ИЗВОДИ, ПРОГНОЗИ И ПРЕПОРЪКИ

Обичаен рефлекс на българския политически елит е да се стреми да идентифицира силовите линии в международната политика и да се адаптира към тях. Настоящата динамика на трансатлантическите отношения обаче е толкова интензивна, че на този етап тази задача съвсем не е лесна. Ето защо българското правителство предпазливо подкрепя всички инициативи на ЕС по отношение на превъоръжаването и на Украйна, но внимателно следи и поведението на САЩ. Откъслечни изказвания на лидера на ГЕРБ Бойко Борисов дават основание да се предполага, че доминиращата представа за Доналд Тръмп е по-скоро като за бизнесмен, с когото може да се постигне сделка, отколкото като за политически стратег, с когото трябва да се търсят принципни сближавания. Срещата с Тръмп младши и решението за ядрените реактори са потенциална основа за такъв бизнес подход към новата администрация в Белия дом. Разбира се, ако всичко това е вярно, още не може да се заключи какъв е предметът на възможната сделка, нито дали тя изобщо би се състояла.

Решението на Конституционния съд относно законността на изборите има фундаментално значение, което за съжаление сравнително скоро загуби мястото си в медийните дискусии. Доказано е институционално, че изборите в България се манипулират. Проблемът на конституционната демокрация става още по-дълбок. Ако по-рано притесненията бяха фокусирани в купения и контролирания вот, сега става дума за правилното броене на вота по принцип. Съществува голям риск доверието в политическите институции да се срина още повече.

Засега българският политически елит се ръководи от чувството на самосъхранение. Влизането на

„Величие“ в парламента не бе добра новина за повечето партии. Възможността МЕЧ да излезне от парламентарната сцена, обратно, би дала нови шансове на мнозина. Само че почти всички основни партии защитиха МЕЧ и „Величие“. Обратно на ситуацията в Румъния, където водещ кандидат за президент бе отстранен от надпреварата, в България страхът от прецедент, който после може да засегне други, е силен.

100-те дни на кабинета „Желязков“ подканват към политически равностметки. Кабинетът и мнозинството обаче не се отличиха с никаква ясна стратегия за развитие на страната. Фокусът на вниманието изцяло попада върху европейския доклад за българското членство в еврозоната, който се очаква в началото на юни. Индикациите, че е по-вероятно докладът да бъде положителен, разкриват, поне на пръв поглед, широк времеви хоризонт пред самото правителство, дори и да не предприема нищо съществено. И трите партии, формално участващи в управляващата коалиция, ГЕРБ, БСП и ИТН, нямат интерес от сваляне на правителството. В политически план поведението на Борисов и на президента Радев е това, което би могло да породить сътресения и размествания. Впечатлението за политическа стабилизация вече отваря разговора за президентските избори през есента на 2026 г.

Политическата конфигурация изглежда засега стабилна, но неин основен недостатък е разминаването с обществения дневен ред. Проблемите с движението по пътищата, с училищата, със здравеопазването остават като бомби със закъснител, за които не се знае кога и дали биха могли да гръмнат. Социално напрежение има, но не и негов специфичен политически изразител.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 25, брой 2
Март-април

Частичното касиране на изборите нанася сериозен удар върху доверието в демократичния процес в България.

Основен залог на политическия процес е перспективата за членство в еврозоната.

Правителството във все по-голяма степен се намира под влиянието на Делян Пеевски.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de